Rapporten All-Archeo bv 1390

Programma van maatregelen
Dendermonde - Weldadigheidstraat

Natasja Reyns

Bornem
2025

Gemotiveerd advies

Het was tot op heden enkel mogelijk een bureauonderzoek (projectcode 2022B48) uit te voeren, omdat het onderzoeksgebied momenteel nog bebouwd en verhard is. De aanvraag van een sloopvergunning maakt deel uit van de vergunningsaanvraag waarvoor de archeologienota opgesteld werd. Het bureauonderzoek laat nog vragen open, waardoor verder archeologisch vooronderzoek nodig is (zie verslag van resultaten). Voor een afweging van de verschillende onderzoeksmethoden die nog in aanmerking komen, verwijzen we naar het onderdeel Onderzoeksmethode in het Programma van maatregelen (zie verder).

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied mogelijk archeologisch potentieel kent. Hoewel het terrein gelegen is binnen de historische stadskern van Dendermonde blijkt het terrein zelf lang onbebouwd gebleven tot er in 1901 arbeiderswoningen opgetrokken werden. Mogelijk was het terrein voordien in gebruik voor ambachtelijke activiteiten. De aanduiding van verschillende grachten binnen het onderzoeksgebied door sommige historische kaarten doet ons rekening houden met ambachtelijke activiteiten die veel water nodig hadden. In het noordwesten van het onderzoeksgebied kan mogelijk nog een kloostermuur aangetroffen worden.

Het steegbeluik met arbeiderswoningen, koertjes en de Weldadigheidstraat die vandaag binnen het onderzoeksgebied aanwezig is, is beschermd als monument. Ze blijven behouden en worden gerenoveerd. Bodemingrepen zijn vooral te situeren ter hoogte van de Weldadigheidstraat en de tuinzone van de woningen. Ze beslaan een oppervlakte van ca. 1137 m².

Gezien het archeologisch potentieel van het terrein en de mogelijke negatieve impact van de geplande werken is bijkomend archeologisch onderzoek nodig.

Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

Administratieve gegevens

Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Dendermonde, Weldadigheidstraat

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 131325.00, 190805.54
- 131399.59, 190865.97

Kadastrale percelen: Dendermonde, Afdeling 1, sectie D, nummers 629T, 629V, 629W, 629X, 629Y, 629Z, 629A2, 629B2, 629C2, 629D2, 629E2, 629F2, 629G2, 629H2, 629R2, 629S2, 629V2, 629W2, 629X2, 629Y2, 629Z2, 629A3, 629B3, 629C3, 629D3, 629E3, 629F3, 629G3, 629H3, 629K3, 629L3, 629M3, 637T8 en openbaar domein

Kadastraal plan:

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied

Aanleiding van het vooronderzoek

Zie 2.3.2 in het Verslag van resultaten.

Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Zie 2.4.4 in het Verslag van resultaten.

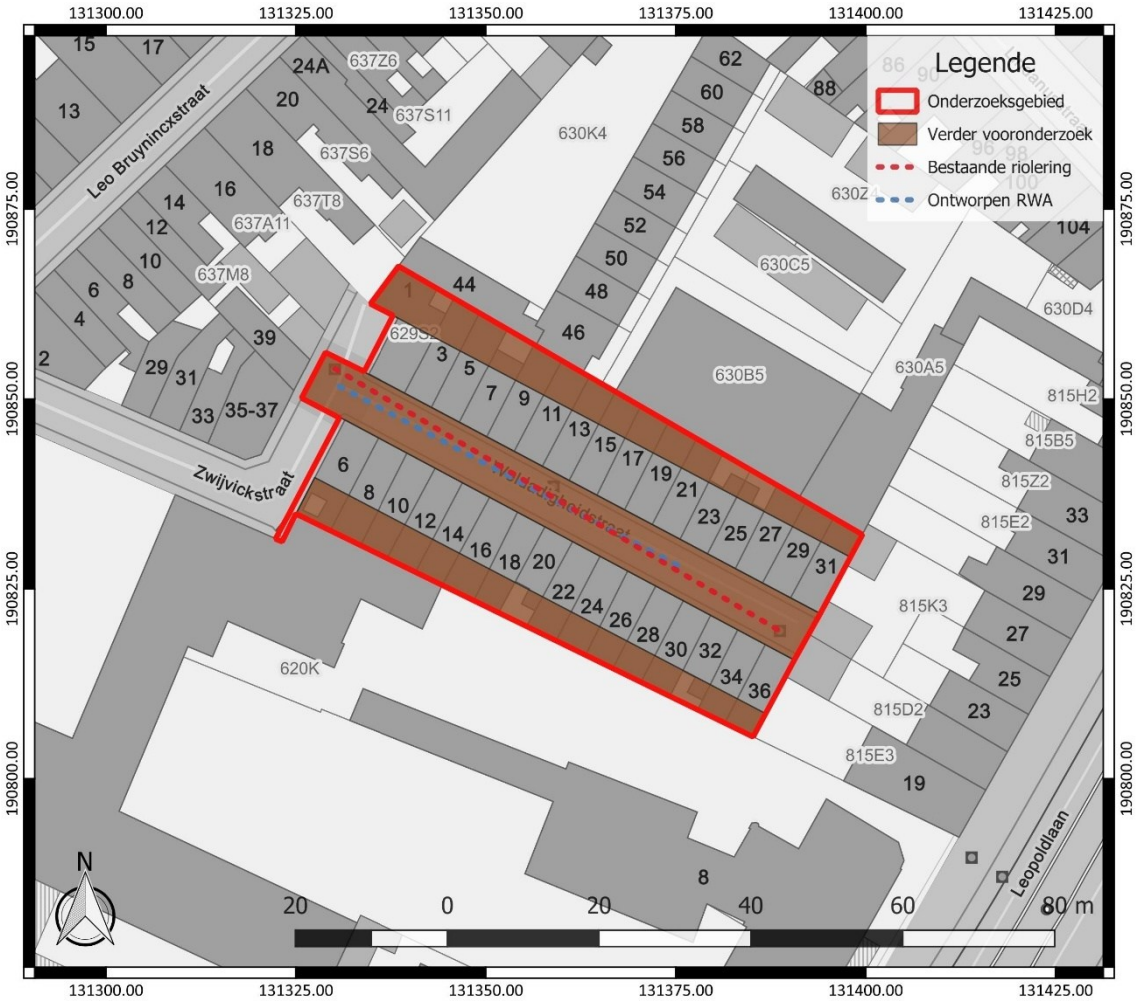

Figuur 2: Afbakening onderzoekszone voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doelstelling van een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem is nagaan of archeologische niveaus aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte, om een verdere inschatting te kunnen maken van de verstorende impact van de geplande werken. Ook dient het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Hoe ziet de stratigrafische lagenopbouw er ter hoogte van de onderzochte zone uit?
- Is een verschil te zien in de stratigrafische opbouw in het noordwesten en het zuidoosten van het terrein? Hoe kan dit verklaard worden?
- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
- Wat is de bewaringstoestand van het bodemarchief?

- Waar bevindt zich de grondwaterspiegel?
- Zijn archeologische sporen aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
- Zijn resten aanwezig die te relateren zijn aan de arbeidershuisjes uit 1901?
- Zijn oudere resten dan de 20ste eeuw aanwezig? Waaruit bestaan ze?
- Werden sporen aangetroffen die te interpreteren zijn als de resten van een kloostermuur? Bevinden ze zich op de verwachte locatie op basis van de geraadpleegde historische kaarten? Waaruit bestaan de resten van de kloostermuur? Is hierin een fasering te zien?
- Zijn nog andere resten aanwezig die aan het klooster gerelateerd kunnen worden?
- Zijn resten van grachten aangetroffen? Komen ze overeen met het beeld op de geraadpleegde historische kaarten?
- Zijn resten van ambachtelijke activiteiten te herkennen binnen het onderzoeksgebied? Waaruit bestaan ze? Op welke activiteiten wijzen ze?
- Zijn relevante archeologische resten aanwezig binnen het onderzoeksgebied? Zo ja, is behoud in situ mogelijk of is verder archeologisch onderzoek nodig?

Onderzoeksmethode

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria:
1° is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein?
2° is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?
3° is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
4° is het NOODZAKELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt.

Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein bebouwd, verhard of begroeid is.

Landschappelijk bodemonderzoek is relevant om de bewaringstoestand van de bodem in te kunnen schatten, maar omdat we het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites binnen de verstoringsdiepte van de geplande werken eerder laag inschatten, is het kosten-baten efficiënter om meteen over te gaan tot een andere onderzoeksmethode.

Wel dient een proefputtenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek is geschikt omdat een site met complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

De onderzoekszone beslaat steeds de oppervlakte van ca. 1137 m², zoals die afgebakend is op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (Figuur 2). De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van elk assessment beantwoord zijn.

Onderzoekstechnieken

Het bodemarchief dient onderzocht te worden tot op de effectieve verstoringsdiepte + 30 cm buffer of totdat alle aardkundige eenheden onderzocht zijn waarin archeologische sites in primaire positie kunnen voorkomen, die relevant zijn voor de vraagstellingen van het onderzoek.

Sloop

Voor aanvang van het proefputtenonderzoek dient de aanwezige te slopen bebouwing en te verwijderen verharding gesloopt te worden. De uitbraak van verhardingen, funderingen en andere ondergrondse massieven dient te gebeuren onder begeleiding van een archeoloog.

Proefputten

Voor de gehanteerde onderzoekstechnieken is hoofdstuk 8.6 van de Code van Goede Praktijk van toepassing. Proefputten worden aangelegd met een opgravingsvlak per archeologisch relevant niveau om een zicht te krijgen op de stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones. Elke proefput wordt gezien als een beperkte opgraving en dient zodanig geregistreerd te worden.

Indien de natuurlijke ondergrond in tafonomisch primaire context niet bereikt kan worden, dient men per proefput enkele boringen of sonderingen tot 20 cm in de natuurlijke ondergrond in tafonomisch primaire context te plaatsen om de stratigrafie in kaart te brengen.

Figuur 3: Inplanting van de proefputten (blauw), weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Er dienen vier proefputten aangelegd te worden. De aan te leggen proefputten hebben een lengte van 8 m en een breedte van 2 m (Figuur 3). De breedte wordt beperkt gehouden omwille van de beperkte omvang van de zones waar verder vooronderzoek mogelijk is en de aanwezige obstakels zoals nabijheid van bebouwing of riolering. De breedte van de zone waarin verder vooronderzoek

mogelijk is, varieert van slechts ca. 3,20 tot 5,99 m ter hoogte van de achtertuinen en ligt rond ca. 6,9 m ter hoogte van de wegenis, maar hier is dan weer sprake van bestaande riolering.

Er worden twee proefputten voorzien ter hoogte van de Weldadigheidstraat. De ene komt aan het begin te liggen, terwijl de andere aan het einde van de straat aangelegd wordt. Zo kunnen we onderzoeken of er een verschil is in de gebruiksevolutie van het noordwesten en het zuidoosten van het terrein, zoals door historische kaarten gesuggereerd lijkt te worden.

Verder worden ook nog twee proefputten aangelegd in de tuinzone van de woningen. We voorzien de proefputten in de zone waar de tuin het breedst is. Dit is tevens de zone waar de nieuwe regenwaterputten voorzien worden. De proefputten worden zo aangelegd ter hoogte van de bodemingrepen met de grootste verstoringsdiepte.

Omwille van technische uitvoerbaarheid en overwegingen vanuit veiligheid en stabiliteit is het binnen de te onderzoeken zones niet mogelijk proefputten aan te leggen met een breedte groter dan 2 m. Ook de aanleg van meer proefputten op andere plaatsen is technisch niet uitvoerbaar.

Op basis van het voorziene proefputtenplan wordt ca. 5,63% van het onderzoeksgebied onderzocht. De dekkingsgraad en inplanting volstaan om voldoende gefundeerde uitspraken te doen over de rest van het terrein. De proefputten worden verspreid aangelegd, zowel in de zone waar mogelijk nog resten van een kloostermuur te vinden zijn, als aan het zuidoosten van het terrein dat steeds onbebouwd geweest lijkt tot de huidige weginfrastructuur aangelegd werd.

Na uitvoering van het proefputtenonderzoek dient een evaluatie gemaakt te worden van de eventuele aanwezigheid van relevante archeologische sporen en een relevante archeologische vindplaats. Dit kan resulteren in een programma van maatregelen voor een opgraving. Dit houdt in het uitvoeren van veldwerk, de uitwerking van de opgravingsresultaten en indien dit aan de orde is, het uitvoeren van natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk die voor aanvang van het onderzoek met ingreep in de bodem reeds voorzien zijn.